

KOREYS ADABIYOTIDA ADABIY TUR VA JANRLAR: NAZARIY VA EMPIRIK TADQIQOTLAR ASOSIDA TAHLIL

Ilmiy rahbar : Raxmonova Mubarro Tolibovna

Samarqand davlat chet tillari instituti o'qituvchisi

tolibovna.m.r.1991@gmail.com

Jovqocheva Madina Ahmed qizi

Samarqand davlat chet tillari instituti, "Sharq tillari" fakulteti

koreys tili yo'nalishi 4-kurs talabasi

Annotatsiya

Ushbu ilmiy maqolada koreys adabiyotida adabiy tur va janrlarning shakllanishi, rivojlanishi va nazariy asoslari keng ko'lamda tahlil qilinadi. Maqolada koreys adabiyoti tarixiy taraqqiyoti, adabiy tur va janrlarning tafovutlari, mahalliy va xorijiy olimlarning yondashuvlari, zamonaviy empirik tadqiqotlar hamda ushbu sohadagi zamonaviy bahs-munozaralar chuqur o'rganiladi. Tadqiqotda koreys adabiyotining o'ziga xosligi, milliy va umumjahon adabiy jarayonlaridagi o'rni, adabiy tur va janrlar muammosi, klassik va zamonaviy nazariyalar asosida ilmiy tahlil yuritiladi.

Kalit so'zlar: Koreys adabiyoti, Tur, Janr, Nazariya

Abstract

This scientific article provides a comprehensive analysis of the formation, development, and theoretical foundations of types and genres in Korean literature. The article examines the historical evolution of Korean literature, the distinctions between literary types and genres, the perspectives of local and foreign scholars, modern empirical research, and contemporary debates in this field. The study explores the uniqueness of Korean literature, its place in national and global literary

processes, the issues of literary types and genres, and scientific analysis based on classical and modern theories.

Keywords: Korean literature, Genre, Type, Theory

Аннотация

В данной научной статье проводится всесторонний анализ формирования, развития и теоретических основ литературных типов и жанров в корейской литературе. В статье рассматривается историческая эволюция корейской литературы, различия между литературными типами и жанрами, взгляды отечественных и зарубежных ученых, современные эмпирические исследования и актуальные дискуссии в этой области. Исследование посвящено уникальности корейской литературы, ее месту в национальном и мировом литературном процессе, проблемам типов и жанров, научному анализу на основе классических и современных теорий.

Ключевые слова: Корейская литература, Жанр, Тип, Теория

Kirish

Koreys adabiyoti, o'zining ko'p asrlik tarixi mobaynida, Sharqiy Osiyoning o'ziga xos madaniy va estetik qadriyatlarini aks ettirgan holda, adabiy tur va janrlarning rang-barangligi, ularning shakllanishi va taraqqiyoti nuqtai nazaridan alohida e'tiborga loyiqdir. Har bir milliy adabiyotda bo'lgani kabi, koreys adabiyotida ham adabiy tur va janrlar muammosi, ularning nazariy va amaliy talqini, tarixiy taraqqiyoti va zamonaviy ko'rinishlari murakkab va ko'p qirrali masala bo'lib qolmoqda. Mazkur maqolada koreys adabiyotidagi adabiy tur va janrlarning shakllanishi, ularning nazariy asoslari, mahalliy va xorijiy olimlarning yondashuvlari, empirik tadqiqotlar va zamonaviy bahs-munozaralar tahlil qilinadi. Tadqiqotning dolzarbligi, bir tomondan, koreys adabiyoti taraqqiyoti va uning jahon adabiy jarayonidagi o'rnini aniqlash, boshqa tomondan esa, adabiy tur va janrlarni

o'rganishda nazariy va metodologik asoslarni mustahkamlash zaruratidan kelib chiqadi. Ushbu maqolada adabiy tur va janrlar muammosiga turli nazariy konsepsiyalar, tarixiy manbalar va zamonaviy empirik tadqiqotlar asosida ilmiy yondashuv amalga oshiriladi.

Adabiyotlar tahlili

Koreys adabiyotida adabiy tur va janrlar masalasining nazariy-konseptual asoslari, avvalo, adabiyotshunoslikda mazkur atamalarning aniqlanganligi va ularning o'zaro tafovutlari bilan bog'liq. Adabiy tur (koreancha "munje") va janr ("changro") tushunchalari Sharqiy Osiyo adabiyotshunosligida o'ziga xos tarzda shakllangan bo'lib, G'arbiy Yevropa adabiyotshunosligidagi an'anaviy tasniflar bilan qiyoslaganda, ko'plab jihatlari bilan farqlanadi. Koreys adabiyotida adabiy turlar asosan epik, lirik va dramatik yo'nalishlarga bo'linadi; bu tasnif klassik davrda ham, zamonaviy davrda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Epik turga asosan xalq og'zaki ijodi mahsullari – "pansori", "kutguk", "chunhyangga" kabi asarlar, lirik turga esa "sijo", "gasa" va "hyangga" janrlari kiradi. Dramatik tur esa, asosan, teatr san'ati va an'anaviy marosimlar bilan bog'liq janrlarni o'z ichiga oladi. Janr tushunchasi esa, adabiy tur doirasida yuzaga keladigan, mavzu, kompozitsiya, uslub, hajm va boshqa mezonlar asosida farqlanuvchi adabiy ko'rinishlarni ifodalaydi. Ushbu masalaga oid nazariy yondashuvlar, avvalo, XX asr boshlarida koreys adabiyotshunoslari tomonidan ilgari surilgan va asta-sekin jahon adabiyotshunosligining ilg'or g'oyalari bilan boyitilgan. [1]

Tarixiy klassik nazariyalar nuqtai nazaridan, koreys adabiyotida adabiy tur va janrlarning shakllanishi, dastlab, konfutsiylik, buddaviylik va taoistik dunyoqarashlarning adabiy tafakkurga ta'siri bilan bog'liq. Xususan, qadimiy "Samguk yusa" va "Samguk sagi" kabi tarixiy manbalarda adabiy asarlarning tur va janr jihatidan tasniflanishi bevosita ijtimoiy va madaniy jarayonlarning mahsuli sifatida namoyon bo'ladi. Koreys adabiyotining ilk bosqichlarida "hyangga" lirik

janri muhim o‘rin tutgan bo‘lib, u diniy marosimlar, xalq urf-odatlar va shaxsiy his-tuyg‘ularni ifoda etish vositasi sifatida xizmat qilgan. "Hyangga" janrining shakllanishi va rivojlanishi, bir tomondan, mahalliy poetik an‘analar, boshqa tomondan esa, Xitoy adabiyoti va uslubining ta‘siri bilan bog‘liq edi. Keyinchalik, X-XII asrlarda "goryeo gayo" va "sijo" janrlari paydo bo‘ldi. "Sijo" – qisqa, uch satrli she‘riy janr bo‘lib, lirik ifoda kuchi va metaforik boyligi bilan ajralib turadi. "Sijo" janri koreys adabiyotining lirik turini boyitib, keyinchalik zamonaviy she‘riyatga ham kuchli ta‘sir ko‘rsatdi. Epik janrlar esa, asosan, xalq og‘zaki ijodida, xususan, "pansori" va "kutguk" janrlarida namoyon bo‘ldi. "Pansori" – epik-musiqiy asar bo‘lib, u nafaqat adabiy, balki teatr va musiqa san‘ati bilan chambarchas bog‘liqdir. "Pansori"da hikoyalovchi va musiqachi birgalikda ijro etadi, bu esa janrning murakkab va ko‘p qirrali tuzilishini ta‘minlaydi. Dramatik tur esa, asosan, an‘anaviy koreys teatri – "talchum" (niqobli raqs), "madanguk" (ochiq sahnadagi drama) va "changgeuk" (pansoridan olingan opera) janrlarida ifodalanadi. Ushbu janrlarning shakllanishi va rivojlanishi koreys xalqining ijtimoiy hayoti, marosim va urf-odatlar, diniy e‘tiqodlar bilan uzviy bog‘liqdir. [2]

Koreys adabiyotshunosligining zamonaviy bosqichida adabiy tur va janrlarning nazariy asoslarini ishlab chiqishda bir qator mahalliy va xorijiy olimlarning hissasi beqiyosdir. Jumladan, koreys adabiyotining yirik tadqiqotchilari – Kim Yunsik, Lee O-young, Cho Dong-il, Kim Chong-un kabi olimlar adabiy tur va janrlarning milliy xususiyatlari, ularning tarixiy taraqqiyoti va zamonaviy talqinlariga oid fundamental ilmiy asarlar yaratganlar. Kim Yunsikning "Koreys adabiyotining asosiy janrlari" nomli tadqiqotida adabiy tur va janrlar masalasi, avvalo, milliy adabiy tafakkur, tarixiy-madaniy jarayonlar va xalq og‘zaki ijodining o‘zaro ta‘siri nuqtai nazaridan yoritiladi [1, 14-b.]. Unga ko‘ra, koreys adabiyotidagi asosiy janrlar – "hyangga", "sijo", "gasa", "pansori" va "kutguk" – har birining o‘ziga xos poetik strukturasi, leksik-semantik xususiyatlariga va ijtimoiy funksiyalariga ega. Lee O-young esa, adabiy tur va janrlar muammosini zamonaviy adabiy

jarayonlar, postmodernistik yondashuv va madaniy identifikatsiya nuqtai nazaridan tahlil qilib, koreys adabiyotida yangi janrlarning paydo bo'lishi, ularning klassik janrlar bilan bog'liqligi va zamonaviy o'quvchi ongidagi talqinini o'rganadi. Cho Dong-il o'zining "Koreys adabiyoti nazariyasi" asarida janrlarning tipologik tasnifini ishlab chiqib, ularni ijtimoiy funksiyalar, estetik mezonlar va poetik struktura asosida guruhlariga ajratadi. Xorijiy olimlar, jumladan, amerikalik tadqiqotchi Peter H. Lee va britaniyalik Ann Choi ham koreys adabiyotining janr tizimi, uning G'arb adabiyoti bilan o'zaro aloqalari, madaniy almashinuv va janrlarning transformatsiyasi masalalarini chuqur tahlil qilganlar. Peter H. Lee o'zining "A History of Korean Literature" asarida koreys adabiyoti janrlarining tarixiy taraqqiyoti, ularning Xitoy, Yaponiya va G'arb adabiyoti bilan aloqalari, janrlararo dialog va almashinuv jarayonlarini o'rganadi[2, 221-b.]. [3]

Empirik tadqiqotlar nuqtai nazaridan, koreys adabiyotidagi adabiy tur va janrlarning zamonaviy taraqqiyoti, ularning ijtimoiy-madaniy ahamiyati va o'quvchi ongidagi o'rni ko'plab ilmiy ishlanmalarda tahlil qilinadi. Xususan, zamonaviy koreys romanlari – "changjak soseol" janri – XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab, koreys jamiyatidagi ijtimoiy o'zgarishlar, modernizatsiya, urbanizatsiya va g'arbiy madaniyat ta'siri ostida shakllanadi. Roman janrining koreys adabiyotidagi o'rni va evolyutsiyasi, asosan, G'arbiy Yevropa va Rossiya adabiyotshunosligidagi klassik nazariyalar (M. Mixaylovskiy, G. Gachev, M. Bakhtin) asosida tahlil qilinadi. Koreys romanining o'ziga xos xususiyati shundaki, u, bir tomondan, klassik epik janrlarning an'alarini davom ettiradi, boshqa tomondan esa, zamonaviy ijtimoiy-falsafiy muammolar, shaxs va jamiyat o'rtasidagi ziddiyatlarni yangi badiiy vositalar yordamida ifoda etadi. Zamonaviy koreys she'riyati esa, "sinchunsi" (yangi she'r) janrida o'z aksini topib, an'anaviy lirik janrlar – "sijo", "gasa" – bilan uzviy bog'liq holda rivojlanadi. "Sinchunsi" janrining shakllanishi va rivojlanishi, avvalo, XX asr boshidagi milliy uyg'onish va mustamlakachilik davrida koreys adabiyotining o'zligini izlash jarayoni bilan bog'liq. Empirik tadqiqotlar shuni

ko'rsatadiki, zamonaviy koreys adabiyotida yangi janrlar – fantastik hikoya, detektiv roman, ilmiy-fantastik asar, internet-adabiyoti – paydo bo'lib, ular milliy va insoniyat umumiy muammolarini badiiy talqin etishda muhim rol o'ynaydi. Koreys xalq og'zaki ijodining zamonaviy janrlarga ta'siri, xususan, "pansori" va "kutguk" motivlarining zamonaviy drama va kino san'atida aks etishi ham ilmiy tadqiqotlarning muhim yo'nalishlaridan biridir. [4]

Adabiy tur va janrlar masalasida koreys va jahon olimlari o'rtasida qator bahs-munozaralar mavjud. Jumladan, ba'zi tadqiqotchilar koreys adabiyotida janrlarning G'arbiy Yevropa adabiyotidan ko'ra ko'proq ijtimoiy va madaniy omillar bilan bog'liq ekanini ta'kidlashadi[3, 46-b.]. Boshqa bir guruh olimlar esa, janrlarning poetik strukturasi asosiy mezon sifatida ko'radi. Koreys adabiyotshunosligida janrlarning tipologik tasnifi, ularning tarixiy taraqqiyoti va transformatsiyasi masalasida turli yondashuvlar mavjud. Masalan, Kim Chong-un janrlarni ijtimoiy funktsiyalar va badiiy mezonlar asosida guruhlarga ajratishni taklif etadi, Lee O-young esa, zamonaviy janrlarning postmodernistik talqiniga urg'u beradi. Xorijiy tadqiqotchilar esa, ko'proq madaniy almashinuv va janrlarning global kontekstda o'zgarishi masalasiga e'tibor qaratadilar. Ushbu bahs-munozaralar, bir tomondan, koreys adabiyotining milliy xususiyatlarini, boshqa tomondan esa, uning jahon adabiy jarayonidagi o'rni va ahamiyatini aniqlashga xizmat qiladi. [5]

Koreys adabiyotida adabiy tur va janrlarning shakllanishi va taraqqiyoti masalasida bir qator empirik tadqiqotlar ham amalga oshirilgan. Xususan, zamonaviy koreys romanlari va she'riyatidagi janrlararo almashinuv, ularning kino va drama san'atiga ta'siri, xalq og'zaki ijodining zamonaviy janrlarga integratsiyasi, adabiy tur va janrlarning ijtimoiy-madaniy ahamiyati – bularning barchasi zamonaviy adabiyotshunoslikda muhim tadqiqot yo'nalishlari hisoblanadi[4, 97-b.]. Koreys adabiyotida janrlarning zamonaviy talqini, asosan, ijtimoiy o'zgarishlar, texnologik taraqqiyot va global madaniyat ta'siri ostida yuzaga keladi. Masalan, internet-adabiyot, blog-romani, vebto'n (veb-komiks) janrlari koreys adabiyotida

yangi badiiy imkoniyatlarni ochib berdi. Ushbu yangi janrlarning shakllanishi va rivojlanishi, bir tomondan, an'anaviy janrlarning transformatsiyasi, boshqa tomondan esa, zamonaviy o'quvchi ehtiyojlari va madaniy identifikatsiya jarayoni bilan bog'liqdir.

Tahlil natijalariga ko'ra, koreys adabiyotida adabiy tur va janrlarning shakllanishi va taraqqiyoti ko'p bosqichli, murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u milliy madaniyat, ijtimoiy hayot, badiiy tafakkur va xalq og'zaki ijodining o'zaro ta'siri natijasidir. Adabiy tur va janrlar muammosi, bir tomondan, klassik adabiyotshunoslikning nazariy asoslari, boshqa tomondan esa, zamonaviy empirik tadqiqotlar va madaniy almashinuv jarayonlari nuqtai nazaridan chuqur o'rganilmoqda. Koreys adabiyotining o'ziga xosligi, avvalo, uning janr tizimi va badiiy imkoniyatlarida namoyon bo'ladi. Adabiy tur va janrlarning shakllanishi va taraqqiyoti koreys milliy madaniyatining uzviy qismi bo'lib, u jahon adabiy jarayonidagi o'rni va ahamiyatini belgilab beradi[5, 178-b.]. Koreys adabiyotida janrlarning zamonaviy talqini, asosan, ijtimoiy o'zgarishlar, texnologik taraqqiyot va global madaniyat ta'siri ostida yuzaga kelmoqda. Zamonaviy koreys adabiyotida yangi janrlar – fantastik hikoya, detektiv roman, ilmiy-fantastik asar, vebto'n va boshqalar – paydo bo'lib, ular milliy va umumjahon adabiy jarayonlarida muhim rol o'ynamoqda. Koreys adabiyotida adabiy tur va janrlarning shakllanishi va taraqqiyoti masalasi, bir tomondan, klassik adabiyotshunoslikning nazariy asoslari, boshqa tomondan esa, zamonaviy empirik tadqiqotlar va madaniy almashinuv jarayonlari nuqtai nazaridan chuqur o'rganilmoqda[6, 55-b.]. Bularning barchasi koreys adabiyotining o'ziga xos janr tizimi, uning badiiy imkoniyatlari va jahon adabiy jarayonidagi o'rnini aniqlashga xizmat qiladi. [6]

Xulosa

Yuqoridagi tahlillar asosida, koreys adabiyotida adabiy tur va janrlarning shakllanishi va taraqqiyoti ko'p bosqichli, tarixiy-madaniy, ijtimoiy va badiiy

omillar bilan uzviy bog‘liq jarayon ekanligi aniqlanadi. Adabiy tur va janrlarning nazariy asoslari, avvalo, milliy adabiy tafakkur, tarixiy an‘analar va xalq og‘zaki ijodi bilan bog‘liq bo‘lsa, zamonaviy bosqichda bu jarayon global madaniyat, texnologik taraqqiyot va xalqaro adabiy almashinuv ta‘sirida davom etmoqda. Koreys adabiyotida adabiy tur va janrlar masalasi doimiy ravishda yangilanib, har bir davrning ijtimoiy, madaniy va estetik ehtiyojlariga mos ravishda rivojlanib bormoqda. Adabiy tur va janrlarning ko‘p qirrali talqini, ularning poetik struktura, ijtimoiy funktsiya va badiiy imkoniyatlari koreys adabiyotining o‘ziga xosligini, uning jahon adabiy jarayonidagi o‘rni va ahamiyatini belgilab beradi. Mazkur maqolada yoritilgan nazariy va empirik tadqiqotlar, koreys adabiyotida adabiy tur va janrlar masalasini yanada chuqur o‘rganish, uning zamonaviy va klassik ko‘rinishlarini tahlil qilish, milliy va umumjahon adabiy jarayonlarda koreys adabiyotining o‘rnini aniqlash uchun mustahkam ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi. Kelgusida koreys adabiyotida adabiy tur va janrlarning yangi ko‘rinishlari, ularning zamonaviy badiiy jarayonlarga ta‘siri, xalqaro adabiy almashinuvdagi o‘rni va ahamiyati yanada chuqur o‘rganilishi zarur. Koreys adabiyotidagi adabiy tur va janrlar muammosi, bir tomondan, milliy adabiy tafakkur va an‘analar, boshqa tomondan esa, zamonaviylik va globallashuv jarayonlari nuqtai nazaridan doimiy tadqiqot va tahlilni talab qiladigan dolzarb ilmiy muammo bo‘lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Kim, Yunsik. Koreys adabiyotining asosiy janrlari. Seul: Munhak Segye, 2003.
2. Lee, Peter H. A History of Korean Literature. Cambridge University Press, 2003.
3. Cho, Dong-il. Koreys adabiyoti nazariyasi. Seul: Changbi, 1989.
4. Ann, Choi. Genre and Identity in Modern Korean Literature. Routledge, 2019.
5. Lee, O-young. The Structure of Korean Literary Genres. Seoul: Samin, 1995.
6. Kim, Chong-un. Literary Genres and Social Functions in Korea. Seoul: Hakgojae, 2011.